

УДК 2-675:272-662:3:28

DOI <https://doi.org/10.30970/PPS.2021.37.4>

АКСІОЛОГІЧНИЙ ПОТЕНЦІАЛ ЕКУМЕНІЧНОГО РУХУ У КОНТЕКСТІ МІЖРЕЛІГІЙНОГО ДІАЛОГУ

Андрій Квік

*Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича,
Філологічний факультет, кафедра філософії та культурології
вул. Коцюбинського 12, 58012, м. Чернівці, Україна*

Микола Шкрібляк

*Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича,
Філологічний факультет, кафедра філософії та культурології
вул. Коцюбинського 12, 58012, м. Чернівці, Україна*

У статті аналізується потенціал функціонального впливу екуменічних зусиль зі сторони Католицької Церкви в контексті міжрелігійного діалогу із ісламом. З огляду на тисячолітні протистояння, непорозуміння та всякого роду неприйняття між цими релігіями впродовж останнього століття з'являється помітний поступ із середовищ обох релігійних традицій у напрямку пошуку прийняття, порозуміння, діалогу та співпраці. Причини такої зміни векторів міжрелігійної комунікації полягають у імпліцитному розумінні традиційних релігійних систем, необхідності віднайдення відповіді на виклики сучасного суспільного життя, витворення ефективних методів свідчення істинної віри в світі. Будучи інституцією, котра має унікальний та усесторонній досвід у сфері будівництва міжрелігійної комунікації, Католицька Церква є важливим учасником екуменічного діалогу. Розуміння традиційними релігійними інститутами стрімкого розвитку глобальної духовної кризи, втрати ціннісних орієнтирів з одного боку, а також, як реакція на ці процеси, зростаючий вплив всякого роду релігійного фундаменталізму, радикалізму, ксенофобії з іншого, стимулює потребу консолідації цих інституцій задля протистояння таким деструктивним явищам сучасного суспільства. Найбільш виражені такого роду намагання прослідковуються в діяльності ієрархів Католицької Церкви, котрі, попри їхню приналежність до ліберального чи консервативного крила католицьких богословів, прихильно ставилися до функціонування екуменічної парадигми в середовищі католицизму та за його межами. Будуючи міжрелігійну комунікацію на основі спільних елементів мусульманської та католицької релігійних доктрин з'являється можливість для встановлення міжкультурного та міжцивілізаційного діалогів, котрі особливо важливі у процесі становлення миру та пошуку моделей співіснування носіїв різних релігійно світоглядних концепцій. У статті здійснено аналіз жестів доброї волі з боку релігійних лідерів католицизму, в основному в період після II Ватиканського собору, спрямовані для встановлення прихильних відносин між мусульманами та християнами, окреслено аксіологічний вплив такого діалогу на суспільство загалом, конструктивний вплив на встановлення міжрелігійної та міжкультурної комунікації в контексті проблематики встановлення миру і світі.

Ключові слова: екуменізм, міжрелігійний діалог, католицизм, іслам, Іван Павло II, Бенедикт XVI, папа Франциск.

У середовищі епохи глобалізації, котра сприймається як об'єднання людей, культурної та економічної уніфікації, з'являються небезпідставні небезпеки втрати всякого роду ідентичності. Особливим чином такого роду процеси є відчутними в площині релігійної культури, котрі демонструються, зокрема, на прикладі екуменічного руху. Процес зближення церков та релігій на основі спільних догматичних елементів, поступ в сторону релі-

гійної толерантності та міжрелігійного діалогу характеризують такі риси екуменізму, як демократизація, лібералізація, діалог та транскультурна динаміка [1, с. 90].

Шукаючи основу для формування діалогу між різними релігійними традиціями, неможливо оминати важливу роль комунікативних теорій, котрі пропонують не тільки можливості поєднання антиномічних позицій учасників діалогу, але й методологічні моделі та напрями для міжрелігійних та міжконфесійних відносин. Дослідниця М.Ю. Хромцова здійснює демаркацію видів такої комунікації у двох варіантах діалогу: інформаційному та особистісному, де перший виступає комунікативним актом рефлексії, а другий – ґрунтується на основі безпосередньої зустрічі особистостей, котрі є носіями відмінних релігійних світоглядів [2, с. 33].

У контексті першого варіанту варто згадати документи Католицької Церкви, котрі були розпрацьовані на II Ватиканському соборі, котрий спричинив значний поступ в процесі інтеграції католицизму в екуменічний рух. Зокрема, такі пособорові документи, як «Декрет про місійну діяльність церкви» (*Ad Gentes*), «Декларація про відношення церкви до нехристиянських релігій» (*Nostra Aetate*), «Декларація з релігійної свободи» (*Dignitatis Humanae*) і «Пастирська конституція про церкву в сучасному світі» (*Gaudium et Spes*), теоретично обґрунтовують та подають практичні методи актуалізації вирішення завдань екуменічного руху, зокрема: служіння, братерство, свідчення та оновлення [1, с. 90].

Що ж стосується другого варіанту діалогу, а саме в його особистісному вимірі, то варто тут здійснити аналіз екуменічного в його дотичності до міжрелігійного діалогу. Для нас буде важливим аналіз діяльності релігійних лідерів християнських конфесій, зокрема Католицької Церкви, котрі сприяли розвитку конструктивної міжрелігійної комунікації із ісламом.

Початковий поштовх для розвитку християнсько-ісламського діалогу відбувся в часі понтифікату папи Павла VI, коли єпископ Риму здійснив паломницьку подорож на Святу Землю до Гробу Господнього. Внаслідок прихильного прийняття папи мусульманським населенням та йорданським королем Хусейном під час його візиту Павло VI присвятив цілий розділ своєї енцикліки “*Ecclesiam suam*”, де стверджує, що мусульмани поклоняються Єдиному Богові, котрому поклоняються і католики, а тому є достойними любові та поваги зі сторони християн [3, с. 9]. Наступною подією, котра мала символічне значення для формування прихильних християнсько-мусульманських відносин, став виступ кардинала Ф. Кеніґа, у 1965 році перед мусульманськими улемами (ісламськими богословами) в найбільш престижному мусульманському університеті Аль-Азхар, що в Каїрі. Подія була вагомою з огляду на те, що впродовж майже тисячолітнього існування цього університету з його кафедри вперше виступив християнин [4].

За часу понтифікату папи Івана Павла II, котрий дуже прихильно ставився до екуменічного руху, ісламо-християнський діалог перебував у динамічному стані, що проявлялося у жестах доброї волі зі сторони Католицької Церкви. В 1986 році на запрошення папи Івана Павла II в Асижі зібралися представники 60 релігій, серед яких були присутні мусульмани, котрі зібралися для спільної молитви за мир у світі [5]. В 1989 році розпочалися зустрічі між Ватиканом та представниками Всесвітнього ісламського товариства *World Islamic Call Society*, в 1995 році Комітет у справах католицько-ісламських зв'язках розпочинає обговорення тогочасного стану справ між Ватиканом та чотирма ісламськими організаціями, в 1998 році університет Аль-Азхар укладає договір із Ватиканом, в котрому узгоджується проведення річних зібрань для обговорення проблем та перспектив відносин між католицизмом та ісламом [6, с. 43].

В 1999 році святим папою Іваном Павлом II було заплановане паломництво до Уру Халдейського. Вибір цього місця був спричинений акцентуванням на особі Авраама, як

батька віри, котрий визнається і юдеями, і християнами, і мусульманами. Однак це паломництво все ж не відбулося через протидію зі сторони іракського президента Саддама Хусейна [7]. У 2001 році відбувся пастирський візит папи до Сирії, де Іван Павло II відвідав мечеть Омейядів, котра знаходиться в Дамаску. Це був перший випадок коли мечеть відвідав Глава Католицької Церкви. Наступного дня на центральній площі в Дамаску папа виступив із промовою під час спільної молитви християн та мусульман. Понтифік закликав християн, мусульман та юдеїв здійснювати кроки в напрямку примирення [8, с. 299].

Ісламо-християнський діалог вийшов поза релігійну площину та став відігравати політичне значення через трагічні події в США 11 вересня 2001 року. В цьому контексті вагомим є візит Івана Павла II в Казахстан, під час якого папа сказав, що Католицька Церква завжди з повагою ставиться до істинного ісламу, його молитовних практик, його настанов, що стосуються турботи про ближніх. Також папа зазначив, що через аналіз власних помилок, вірні всіх релігій повинні об'єднати свої зусилля задля уникнення інтерпретації Бога в якості заручника людських амбіцій, адже прояви ненависті, фанатизму та тероризму є зневагою Бога та ведуть до спотворення істинного людського образу [4]. Також понтифік поділився своєю візією мирного співіснування народів та релігій. Наголошуючи на спільних елементах мусульманської та християнської релігійних доктрин, папа означив гостру потребу діалогу між християнським та мусульманським світами у сучасному світі, котрий становив би початковий елемент процесу побудови реальної цивілізації, котра ґрунтується на любові, повазі та прощенні. Офіційний візит Івана Павла II в Казахстан став унікальною подією в історії цієї суверенної держави, та здійснив конструктивний вплив на встановлення міжконфесійного, міжрелігійного та міжцивілізаційного діалогу, а у свою чергу слугував укріпленню партнерських відносин між Ватиканом та Казахстаном [9]. Наступним важливим елементом у процесі розвитку ісламо-християнського діалогу було підписання у кінці квітня 2002 р. Декларації між Папською радою та офіційними представниками турецького міністерства у справах релігії. Декларація мала на меті сприяти всесторонньому розвитку ісламо-християнської співпраці, завдяки встановленню та розвитку комунікації між навчальними закладами, обміном досвіду між викладачами та студентами, подібним чином як це здійснювалося в Папському Григоріанському університеті та деяких університетах Анкари [10, с. 176].

Що ж стосується відповіді зі сторони ісламу на такі жести доброї волі зі сторони ієрархів Католицької Церкви, то варто відмітити різницю в інституційній сфері першого. Зважаючи на те, що в мусульманстві немає строгої ієрархічної структури, котра присутня в Католицькій Церкві, тому різноманітні висловлювання в контексті підтримки діалогу із християнством обмежується колом тієї течії мусульманства чи общини до котрої належить та чи інша авторитетна особа. І все ж в даний історичний період все більша кількість мусульманських релігійних діячів, котрі є авторитетними представниками академічного світу прихильно ставляться до розвитку діалогу із християнством, зокрема в таких питаннях, як консолідація зусиль щодо протистояння впливу атеїзму та зростанню морального релятивізму, підтримка міжнародної справедливості, поширення віротерпимості та протидія явищу релігійного екстремізму та фундаменталізму. Дослідник ісламо-християнського діалогу А.В. Журавський наводить приклад таких зусиль у позиції директора Центру вивчення сунні, що в Катарі, шейха Юсуфа аль-Карадаві. У своєму виступі на Мусульmano-християнському саміті, котрий відбувся в Римі в 2001 році аль-Карадаві зазначив, що мусульмани позитивно ставляться до діалогу між християнськими теологами та ісламськими улемами, котрий є спрямований на пошук розв'язання актуальних проблем, котрі виникають в процесі комунікації між християнством та ісламом [4].

Період понтифікату папи Івана Павла II з перспективи діалогу між католицизмом та ісламом можна охарактеризувати, як той, котрий приніс численні плоди у процесі становлення міжрелігійної комунікації. Проведення сотень зустрічей та офіційних візитів у мусульманських країнах, функціонування численних міжрелігійних програм на базах богословських центрів, налагодження зв'язків між Ватиканом та науковими інституціями, котрі належать таким основним напрямам ісламу, як сунізм та шиїзм [11, с. 56].

Ісламо-християнський діалог за папи Бенедикта XVI в широкому загалі може характеризуватися як такий, що знаходився в стані стагнації, через певні ситуації непорозуміння, котрі деструктивно впливали на ведення цього діалогу. Прикладом ситуацій, котрі послужили інструментами розпалювання релігійної нетерпимості між ісламом і християнством є, на думку дослідника В.А. Алексєєва, уміло роздутий ідеологами ісламського фундаменталізму регенсбургський цитатний скандал: «Бенедикта XVI, який виступив з лекцією в Регенсбургському університеті 12 вересня 2006 року, звинуватили в усьому, що завгодно: і в неповазі до ісламу і його пророка, і в розпалюванні нового хрестового походу, і в повному невігластві» [3, с. 11]. Цитування слів візантійського імператора Мануїла II Палеолога Бенедиктом XVI спровокували ряд критичних висловлювань як зі сторони деяких мусульманських політичних лідерів, так і богословів-радикалів.

Після звернення прес-служби Ватикану та декількох повторень папи про те, що його слова неправильно інтерпретували, все ж знайшлися і ті, хто підтримали понтифіка, у його заклик до культивування істинної терпимості, котра заснована на любові та вірі, на відміну від тієї, котра так поширена у сучасному світі, носить характер секулярної політкоректності, ґрунтується на цинізмі та байдужості. Іншим позитивним виміром, цього на перший погляд негативного інциденту, стало оживлення міжнародної дискусії серед мусульманських діячів та обговорення потреби здійснення певних кроків в напрямку релігійних реформ в ісламі. Зокрема висловлення папи про те, що оправдання насильства Писанням не відповідає загальноприйнятим нормам та принципам сучасного суспільства, підштовхнули короля Саудівської Аравії Абдалла виступити із закликом до проведення реформ в мусульманстві [12, с. 230-231]. Не зважаючи на те, що деякі дослідники вважають, що деструктивний вплив вищезазначеної ситуації на міжрелігійний діалог переважає над конструктивним, та неможливо не визнати, що велика кількість духовних авторитетів мусульманського світу відгукнулися на папський екуменічний заклик до будувannya міжрелігійного та міжконфесійного діалогу, задля демонстрації помилковості висловлення понтифіка щодо ісламу та доведення широкому загалу що мусульманство може бути миролюбним, толерантним та віротерпимим. Вагоме значення мав відкритий лист спрямований до папи від групи мусульманської еліти, котрий також мав на меті виправлення суспільних поглядів на іслам. Трохи згодом ця ж група оприлюднила маніфест «Справедливе слово» («A Common Word»), котрий містив заклик спрямований до християн консолідуватися на основі спільних цінностей [6, с. 46].

Не зважаючи на ряд висловлювань, про зміну векторів екуменічної діяльності католицизму, котрі виходили від противників міжрелігійного діалогу, як в середовищі Католицької Церкви, так і за її межами, Ватиканська дипломатія не стала на антимусульманський шлях, а сам папа запевнив, що будувannya діалогу з ісламом є одним із пріоритетних елементів діяльності Католицької Церкви. Зокрема восени 2007 року в результаті переговорів між мусульманами та католиками був створений Католицько-мусульманський форум, котрий в листопаді 2008 року прийняв документ, що стосувався тем співпраці та взаємоповаги, котрі повинні будуватися на основі котру сповідують обидві релігії, а саме на любові до Бога, котра актуалізується в любові до ближнього. Велике значення також надавалося

висвітленню тих ключових ідей та фундаментальних принципів, котрі поділяють обидві релігії. Визначення обома сторонами гідності людської особи як підстави для визнання її самобутності та свободи, зокрема в перспективі сповідання релігії [11, с. 56-57].

Конструктивний вплив на процес відновлення ісламо-християнського діалогу мала подорож папи Бенедикта XVI в Туреччину. Український релігієзнавець В.Є. Єленський говорить про п'ять вимірів цього візиту папи. Інтеграційний вимір полягав у висловленнях папи про потребу приєднання Туреччини до Європейського союзу, без якого з'являється загроза зростання релігійного фундаменталізму. Внаслідок такої заяви папи знизився запал протестів, а також стало можливим проведення декількох зустрічей із світськими та релігійними лідерами країни [6, с. 46]. Наступний вимір – це питання релігійної свободи в Туреччині, котрі не є безпечною територією для здійснення місіонерської діяльності. Варто згадати і пастирський вимір, адже і в Туреччині є невелика католицька спільнота. Екуменічний вимір цієї подорожі папи виявляється в зустрічі із Вселенським Патріархом Варфоломієм та підписанні спільної декларації, в котрій висловлено прагнення до відновлення повної єдності всіх християн з поміччю Святого Духа [13]. Та все ж варто тут згадати і негативне сприйняття цього документу журналістів турецької газети *Milliyet* до вислову «збереження християнських коренів Європи», адже в ментальності турецького суспільства така Європа сприймається неприхильно. Також і слова про потребу збереження та захисту прав релігійних меншин, під котрими розуміються православні, католики та протестанти, хоч і отримали надто схвальних відгуків, та все ж є ключовими в процесі врегулювання релігійного питання [6, с. 47]. Цивілізаційний вимір, на думку В.Є. Єленського, виявляється у намаганнях папи Бенедикта XVI зайти в ісламі союзника в боротьбі проти секуляризму, сцієнтизму та тотального релятивізму.

В кінці 2009 року папа Бенедикт XVI оголосив про те, що 2010 році буде скликана Спеціальна асамблея для Близького Сходу Синоду єпископів Католицької Церкви. На ній були присутні єпископи з Близького Сходу, лідери Східних Католицьких Церков котрі перебувають у єдності з Римом. Варто зазначити, що на запрошення папи прибули представники Української Греко-Католицької Церкви, котра є найбільшою Східною церквою у сопричасті із Римо-Католицькою Церквою [14]. Синодом було розпрацьовано 41 положення та подано до розгляду папі. В них було окреслено бачення Ватиканською курією векторів комунікації Католицької Церкви з ісламом. Також в результаті діяльності асамблеї синодальні Отці затвердили підсумковий документ – *Nuntius*, тобто Послання до Божого люду. В документі є зазначений заклик до християн котрі живуть на Близькому Сході, котрий спонукає їх ставити собі за мету рух до єдності навіть перед обличчям спільної небезпеки та терпеливо зносити пригноблення тими, хто ненавидить християнську віру. В документі також згадано про потребу діалогу та співпраці з мусульманами, котра повинна ґрунтуватися на спільних елементах християнства та ісламу: віри в єдиного Бога та заклику творити добро і уникати зла. Роблячи короткий історичний екскурс, в документі згадується про те, що до зародження ісламу вірні обох релігій жили та творили спільну цивілізацію. Впродовж всього історичного процесу виникали і виникатимуть певні труднощі та непорозуміння, котрі однак можливо вирішити за допомогою діалогу. Саме тому згадується про потребу виховання у вірних відкритості до міжрелігійного діалогу, прояву пошани і поваги до сповідників інших релігій. В завершенні документу синодальні отці звернулися до міжнародної спільноти, закликаючи до спільної діяльності в напрямку досягнення миру на Близькому Сході [15].

У 2012 р. папа Бенедикт XVI прибув у Лівію з метою підписання постсинодального документу в самий розпал міжрелігійних зіткнень, котрі були спричинені конфлік-

тами у Сирії. Публікація трейлера фільму «Невинність мусульман» викликала загострення акцій протесту, а із середовищ груп протестуючих мусульман проти цього фільму звучали висловлювання проти приїзду папи. Та не зважаючи на цей інцидент, під час хвилі переселення біженців в Європу із Близького Сходу, переважаючи більшість котрих складали сповідники ісламу, папою Бенедиктом XVI було осуджено процеси пов'язані із закриттям кордонів та посиленням санкцій щодо нелегальних мігрантів. Нагадуючи про те, що обрання місця проживання є одним із фундаментальних прав людини, у своєму посланні з нагоди Всесвітнього дня мігранта та біженця понтифік заявив, що подібного роду жорсткі інструменти не будуть ефективними, а навіть і навпаки, можуть спровокувати зростання злочинів у сфері торгівлі людьми [6, с. 48].

Наслідки понтифікату папи Бенедикта XVI у процесі будувannya ісламо-християнського міжрелігійного діалогу можна згрупувати у три площини. Найперше папа закликав представників мусульманства усвідомити власну відповідальність за викривлення своєї традиції, що проявляється у фундаменталізмі та екстремізмі, виніс на всезагальне обговорення потребу боротьби з цими явищами. Друга площина конструктивної міжрелігійної екуменічної діяльності папи Бенедикта XVI полягає в його розумінні ісламо-християнського діалогу в якості спільного покликання до служіння людству через свідчення віри в єдиного Бога. Третій вимір ґрунтується на намаганнях папи здійснити аналіз та осмислення мусульманської релігійної концепції у всій її складності, а з огляду на фундаментальні принципи та елементи цієї духовної традиції, закликав обох учасників діалогу до глибокого та вдумливого відношення до релігійних традицій один одного [16, с. 100].

Наступник папи Бенедикта XVI, папа Франциск у березні 2013 р. висловився про потребу здійснення конкретних кроків щодо зміцнення міжрелігійної кооперації, де першочергове значення має католицько-мусульманський діалог. Промовистим жестом в контексті будувannya цього діалогу було звершення першого офіційного візиту понтифіка на острів Лампедуза, котрий мав на меті вшанування пам'яті обездолених мігрантів, котрі потонули в Середземному морі на шляху до Європи. А вже через рік папа Франциск здійснив подорож на Святу Землю, де відвідав мечеть Куббат ас-Сахра, що в Єрусалимі. В часі цієї подорожі папа звернувся до лідерів Ізраїлю та Палестини і запропонував їм відвідати Ватикан задля звершення спільної молитви, а також під час своєї промови звернувся до присутніх імамів назвавши їх «братами» [6, с. 49].

Видання в липні 2014 р. щорічного послання для мусульман усього світу від Папської ради Ватикану у справах міжрелігійного діалогу позитивно вплинуло на розвиток християнсько-мусульманських відносин. В ньому містився заклик до істинного братерства між християнами та мусульманами, синергії в розвитку взаємоповаги та дружби.

Відвідання Туреччини папою Франциском у 2014 р. хоч і не увінчалось значним успіхом в суспільно-політичній сфері, однак на зустрічі із мусульманським духовенством було конструктивно розкритиковано крайньо радикальні течії ісламського релігійного світогляду, засуджено всякого роду ісламофобію, причиною котрої, на думку понтифіка, є неправильна інтерпретація мусульманства. Під час цього візиту папа відвідав головну святиню Стамбулу – мечеть Султанакмет, де спільно із муфтієм Рахмі Яраном звершив молитовне безмовне поклоніння Богові [6, с. 50].

Послідовна ісламізація Європи не стала на заваді Ватикану у продовженні формування діалогу із ісламом. В 2016 р. папа Франциск зустрічається з верховним імамом Каїрського університету Аль-Азхар Ахмедом ат-Тайїбом. Релігійні авторитети обговорили питання проблематики міжнародного тероризму, потреби здійснення конкретних зусиль

зادля досягнення миру та згоди, зокрема було заторкнене питання ситуації на Близькому Сході, а також проблематика перебування в цьому регіоні християн [17].

Ще одним візитом в перспективі міжрелігійної екуменічної діяльності Католицької Церкви, котрий на думку багатьох її ієрархів, а також авторитетних лідерів Ради мусульманських старійшин, приніс вагомий вклад в утвердження миру та стабільності на Близькому Сході є історичний візит папи Франциска, котрий відбувся 3-5 лютого 2019 р. Важливим елементом зустрічі було спільне підписання Декларації «Про братерство людства задля миру та мирного співіснування» папою Франциском та Великим Імамом Аль-Таїбом. В тексті Декларації були визначені основні напрямки синергії мусульман та християн в регіоні, а також спонукання спрямоване до ісламських держав відмовитися від мусульманського фундаменталізму та стати на шлях поміркованості [18]. Цей візит став ключовим елементом не тільки міжрелігійного екуменічного діалогу, але й діяльності Католицької Церкви по відношенню до міграційної кризи.

Такого роду ініціативи спрямовані на формування успішного міжрелігійного діалогу між католицизмом та ісламом свідчить про можливість діалогу цих релігійних світоглядів та духовному єднанні цих носіїв цих релігійно-світоглядних систем. Наслідком успішного функціонування такого діалогу в перспективі є різного роду результативна співпраця в сфері уникнення та вирішення цивілізаційних конфліктів, віднайдення методів комфортного співіснування різноманітних світоглядних парадигм та культур.

Список використаної літератури

1. Каприцын И. И. Религиозная культура в условиях глобализации / И. И. Каприцын. *Международный научно-исследовательский журнал*. 2016. № 2 (44). С. 89–90.
2. Хромцова, М. Ю. Межконфессиональный диалог сквозь призму богословия общения. *Вестник Русской христианской гуманитарной академии*. 2011. № 12 (2). С. 33–44.
3. Алексеев, В. А. Исламо-католический диалог (1960 – 2000 годы): подходы, проблемы, перспективы. *Вестник Курганского государственного университета*. 2006. № 3 (7). С. 8–12.
4. Журавский А. В. Исламо-христианский диалог. *Российская католическая энциклопедия*. Т. 2. М.: 2005. Режим доступа до ресурсу: http://krotov.info/libr_min/07_zh/ur/ravsky.htm.
5. Бриндак І. Правда про Асиз [Електронний ресурс] / Ігор Бриндак. – 2011. – Режим доступа до ресурсу: <http://sde.org.ua/zmi/zvoda/item/1664-pravda-pro-asyj.html>.
6. Никитин А. Ватикан и ислам. *Труды кафедры богословия Санкт-Петербургской Духовной Академии*. 2017. № 1. С. 39–52.
7. Торниелли А. Визит Папы в Ирак: начать с Авраама, чтобы признать друг друга братьями [Електронний ресурс] Vaticannews. – 2021. – Режим доступа до ресурсу: <https://www.vaticannews.va/ru/pope/news/2021-03/vizit-papy-v-irak-nachat-s-avvaama-priznavaya-sebya-bratyami.html>.
8. Евстратова, Ю. А. Международная деятельность Верховного муфтия Сирии Ахмеда Куфтару. *Вестник Нижегородского университета им. Н. И. Лобачевского*. 2012. № 1(1). С. 298–303.
9. Абибуллаев А. И. Казахстан и папа Иоанн Павел II [Електронний ресурс] НАО «Центр Н. Назарбаева по развитию межконфессионального и межцивилизационного диалога». 2020. Режим доступа до ресурсу: <http://religions-congress.org/ru/news/novosti/450>.
10. Шарипова Р. Мусульмане в межконфессиональном диалоге (конец XX – начало XXI в.). *Россия и мусульманский мир*. 2010. №5. С. 174–182.

11. Кисовская Н. К. Христианско-исламский диалог в Западной Европе. *Мировая экономика и международные отношения*. 2010. № 7. С. 55–64.
12. Миняжетдинов И. Политика Ватикана в современном исламском мире: к вопросу о стратегии экуменизации традиционного ислама. *Религия и общество на Востоке*. 2019. № 3. С. 222–248
13. Сленський В. П'ять вимірів турецького візиту папи Бенедикта XVI. [Електронний ресурс]. – 2006. – Режим доступу до ресурсу: <https://www.radiosvoboda.org/a/955664.html>.
14. Синод Епископов Католической Церкви обнародовал свой «рецепт» мира и покоя на Земле [Електронний ресурс]. – 2010. – Режим доступу до ресурсу: https://risu.ua/ru/sinod-episkopov-katolicheskoy-cerkvi-obnarodoval-svoy-recept-mira-i-pokoja-na-zemle_p41895.
15. Послання до Божого люду з нагоди закінчення Спеціальної Асамблеї для Близького Сходу Синоду Єпископів Католицької Церкви (підсумок) [Електронний ресурс] // Радіо Ватикан. – 2010. – Режим доступу до ресурсу: http://www.archivioradiovaticana.va/storico/2010/10/23/poslannya_do_bozogo_lyudu_z_nagodi_zakinchennya_specialnoyi_asamblei_dlya_ucg-433469
16. Мельник С.В. Вивиано Р. Бенедикт XVI, ислам и христианско-мусульманские отношения. Viviano R. Benedict XVI, Islam and Christian-Muslim relations // the downside review. – Somerset, 2016. – р. 1-21. *Социальные и гуманитарные науки. Отечественная и зарубежная литература. Философия: Реферативный журнал*. 2017 (2), 97-100.
17. Чевтаева И. Папа римский встретился с духовным лидером суннитского ислама [Електронний ресурс] / Ирина Чевтаева // Deutsche Welle. – 2016. – Режим доступу до ресурсу: <https://www.dw.com/ru/papa-romskiy-vstretilsya-s-duhovnym-liderom-sunnitskogo-islama/a-19278427>.
18. Коцур Т. Папа Франциск і Великий Імам Аль-Таїб: історична декларація [Електронний ресурс] / Т. Коцур // Vatican news. – 2019. – Режим доступу до ресурсу: <https://www.vaticannews.va/uk/pope/news/2019-02/uk-pope-francis-uae-document-fraternity.html>.

AXIOLOGICAL POTENTIAL OF THE ECUMENICAL MOVEMENT IN THE CONTEXT OF INTERRELIGIOUS DIALOGUE

Andriy Kvik

*Yuriy Fedkovych Chernivtsi National University,
Faculty of Philology, Department of Philosophy and Cultural Studies
Kotsyubynskoho str., 12, 58012, Chernivtsi, Ukraine*

Mykola Skriblyak

*Yuriy Fedkovych Chernivtsi National University,
Faculty of Philology, Department of Philosophy and Cultural Studies
Kotsyubynskoho str., 12, 58012, Chernivtsi, Ukraine*

This article analyzes the potential impact of ecumenical efforts on the part of the Catholic Church in the context of interfaith dialogue with Islam. Given the millennial confrontations, misunderstandings, and all sorts of disapprovals between these religions, there has been a marked advance over the past century from both religious traditions toward seeking acceptance, understanding, dialogue, and cooperation. The reasons for this change in the vectors of interreligious communication are the implicit understanding of traditional religious systems of the need to find an answer to the challenges of modern social life,

the development of effective methods of witnessing to the true faith in the world. As an institution with unique and comprehensive experience in building interfaith communication, the Catholic Church is an important participant in ecumenical dialogue. Understanding by traditional religious institutions of the rapid development of the global spiritual crisis, the loss of values on the one hand, as well as the reaction to these processes, the growing influence of all kinds of religious fundamentalism, radicalism, xenophobia on the other, stimulates the need to consolidate these institutions. society.

The most pronounced efforts of this kind are traced in the activities of the hierarchs of the Catholic Church, who, despite their affiliation with the liberal or conservative wing of Catholic theologians, were sympathetic to the functioning of the ecumenical paradigm within Catholicism and beyond. Building interreligious communication on the basis of common elements of Muslim and Catholic religious doctrines provides an opportunity to establish intercultural and intercivilizational dialogues, which are especially important in the process of peace and search for models of coexistence of different religious concepts.

Key words: ecumenism, interreligious dialogue, Catholicism, Islam, John Paul II, Benedict XVI, Pope Francis.